

KATEDRA
FILOZOFIE

Richard Stallman
Semestrální práce - HKUI

Lukáš Pazderník

5. ledna 2023

1 Životopis

* 16.3.1953

„Freedom means not having a master. And in the area of computing, freedom means not using proprietary software.“ - RMS

1.1 Úvod

Richard Matthew Stallman je americký programátor, politický aktivista a zakladatel Nadace svobodného softwaru (FSF). Jeho zázemí je primárně technické, avšak svou prací expanduje i do aktivismu v oblasti politického myšlení, etiky a práva. Zvolil jsem si tuto osobnost protože svým vystupováním podobně jako v průběhu 80. a 90. let oslovil dvě generace hackerů (v původním slova smyslu – viz níže), oslovil nyní také mě, studenta humanitního oboru s technickým zázemím a silným vztahem k informačním technologiím a svobodě. Zejména hnutí za svobodný software a jeho hodnotovým pilířům se budu věnovat v pozdější části práce.

Podle mého soudu je technický a mimo-technický svět, úzce propojený a nelze jej důsledně pojímat jako dva oddělené celky. Jako žádoucí vnímám nazírat na tyto světy jako na symbiotické a poukazovat na benefity mezioborového dialogu a spolupráce, k němuž se snaží přispívat i obor který studuji – Filozofie pro umělou inteligenci.

1.2 Počátky

Richard Matthew Stallman se narodil 16. března 1953 v New York City, státu New York ve Spojených státech Amerických. Již od raného věku jevil zájem o výpočetní techniku. V roce 1970 píše jako středoškolský student svůj první program v rámci školního výzkumného projektu v jazyce PL/I. Studuje matematiku na Harvardu, kde podle jeho vlastních slov poprvé zažívá pocit domova. V roce 1971 začíná pracovat jako programátor v Laboratoři umělé

intelligence MIT. V této době se také přidává do tehdejší komunity hackerů. Osvojuje si hackerskou etiku, tedy kladení silného důrazu na otevřenost kódu pro veřejnost a dostupnost pro komunitu programátorů, která může software dále modifikovat, vytvářet jeho deriváty a dále jej bez restrikcí šířit. Stallman, mimo jiné také milovník exotického jídla, později takovéto zásady připodobňuje ke gastronomii a poukazuje na absurditu situace kdy bychom nemohli své oblíbené recepty sdílet s ostatními a vytvářet experimentováním recepty nové.

Význam slova hacking nebo hacker v populárním či mediálním diskursu je v současné době od původního významu odlišný. Zatímco dnes je typicky asociován s kybernetickou kriminalitou (tedy tzv. black-hat hackingem), původně šlo o komunitu zejména technologicky vzdělaných lidí – zejména programátorů a znalců počítačových sítí, sdílející kreativní a experimentální přístup k technologiím a jejich používání v každodenním životě (dnes tzv. white-hat hacking). Právě zmíněný důraz na otevřenost, vzájemnost a komunitu byl pro hackery zásadní. V roce 1974 Stallman získává bakalářský titul z fyziky a o rok později publikuje spolu s kolegou z MIT Gerrym Sussmanem vlivný článek, ve kterém představují koncept dependency-directed backtracking. Počátky jeho dnešního aktivismu můžeme vidět již v této době. Když správci Laboratoře počítačových věd MIT zavedli na zařízeních uživatelské účty a hesla, Stallman požadoval opětovné zavedení anonymního přístupu pro uživatele bez jakýchkoliv restrikcí. Svůj odpor vyjádřil dešifrováním uživatelských hesel a jejich rozeslání jednotlivým uživatelům s žádostí o nahrazení hesla prázdným textovým řetězcem.

Další příhoda se váže opět Laboratoři umělé inteligence, kde v roce 1980 dochází k výměně tiskárny. Pro předchozí model s otevřeným kódem Stallman upravil software, tak, aby automaticky informoval uživatele o provedení jeho tiskové úlohy či informoval všechny uživatele v tiskové frontě, že se tiskárna zasekla. Výrobce tehdy nové tiskárny Xerox 9700 však odmítne poskytnout zdrojový kód. Po této zkušenosti a rozšiřujícím se trendu proprietárního softwaru s uzavřeným kódem začíná Stallman veřejně vystupovat proti. Zkušenost s tiskárnou Xerox 9700 inspirovala Richarda Stallmana k založení projektu GNU, jehož cílem bylo vytvořit otevřený software pro ovládání počítačů. Tento projekt byl zásadním krokem k vytvoření otevřeného operačního systému Linux a později i k rozvoji hnutí za svobodný software a komunity open source. Stallman se také aktivně podílel na boji proti tzv. "proprietárnímu" software, který je chráněn autorskými právy a jehož použití je omezeno licenčními podmínkami. Vzhledem k tomu, že

tiskárna Xerox 9700 byla jedním z prvních příkladů tohoto typu softwaru, je možné říci, že zkušenost s touto tiskárnou měla zásadní vliv na Stallmanovu pozdější aktivitu.

1.3 Hnutí za svobodný software a jeho etické zásady

Hnutí za svobodný software, kterého se Stallman aktivně účastnil a jehož byl v roce 1983 svým GNU projektem jedním z hlavních zakladatelů, má za cíl prosazovat a propagovat principy svobodného (tj. neproprietárního) používání, úpravy a šíření počítačového softwaru (dále jen SW). Tento princip je vyjádřen v tzv. čtyřech svobodách, které definují, co lze s konkrétním softwarem dělat:

Svoboda 0: Používat SW pro jakýkoliv účel.

Svoboda 1: Studovat fungování SW a měnit jej.

Svoboda 2: Šířit kopie SW a měnit jej.

Svoboda 3: Šířit změněné verze SW.

Tento přístup k softwaru se odlišuje od běžného proprietárního modelu, kdy je SW chráněn autorskými právy a jeho používání, úpravy a šíření je omezeno licenčními podmínkami. Hnutí za svobodný SW se snaží alternativně navrhnout a prosadit model, který zajišťuje větší transparentnost a kontrolu nad SW ze strany uživatelů. Etické zásady hnutí za svobodný SW jsou rozšířené v tzv. GNU etickém kodexu, který zdůrazňuje nutnost respektovat práva uživatelů SW a podporovat komunitní přístup k jeho vývoji a šíření. Vychází zejména z principu otevřenosti, transparentnosti a kolektivního vlastnictví. Zde však nutno dodat, že Stallman není proti komerčnímu využití SW či proti obchodu obecně. Trvá však na tom, aby i komerční SW splňoval stanovené kritéria – tzn. byl svobodný.

1.4 Shrnutí a závěr

Richard Stallman je významnou osobností v oblasti počítačového softwaru, zejména jako zakladatel hnutí za svobodný SW a jako autor mnoha významných projektů, jako je např. operační systém GNU či textový editor Emacs. Jeho práce a aktivismus měly významný vliv na rozvoj a popularitu svobodného SW a změnu postojů veřejnosti k autorským právům a komerčnímu využívání SW. Stallman je také známý pro své kontroverzní vystoupení a názory, které

se často odchyľují od běžného mainstreamu. Jeho aktivismus pro hnutí za svobodný SW měl významný vliv na celkový vývoj a popularitu této myšlenky. Jeho práce a názory jsou stále diskutované a inspirují další generace hackerů a aktivistů.